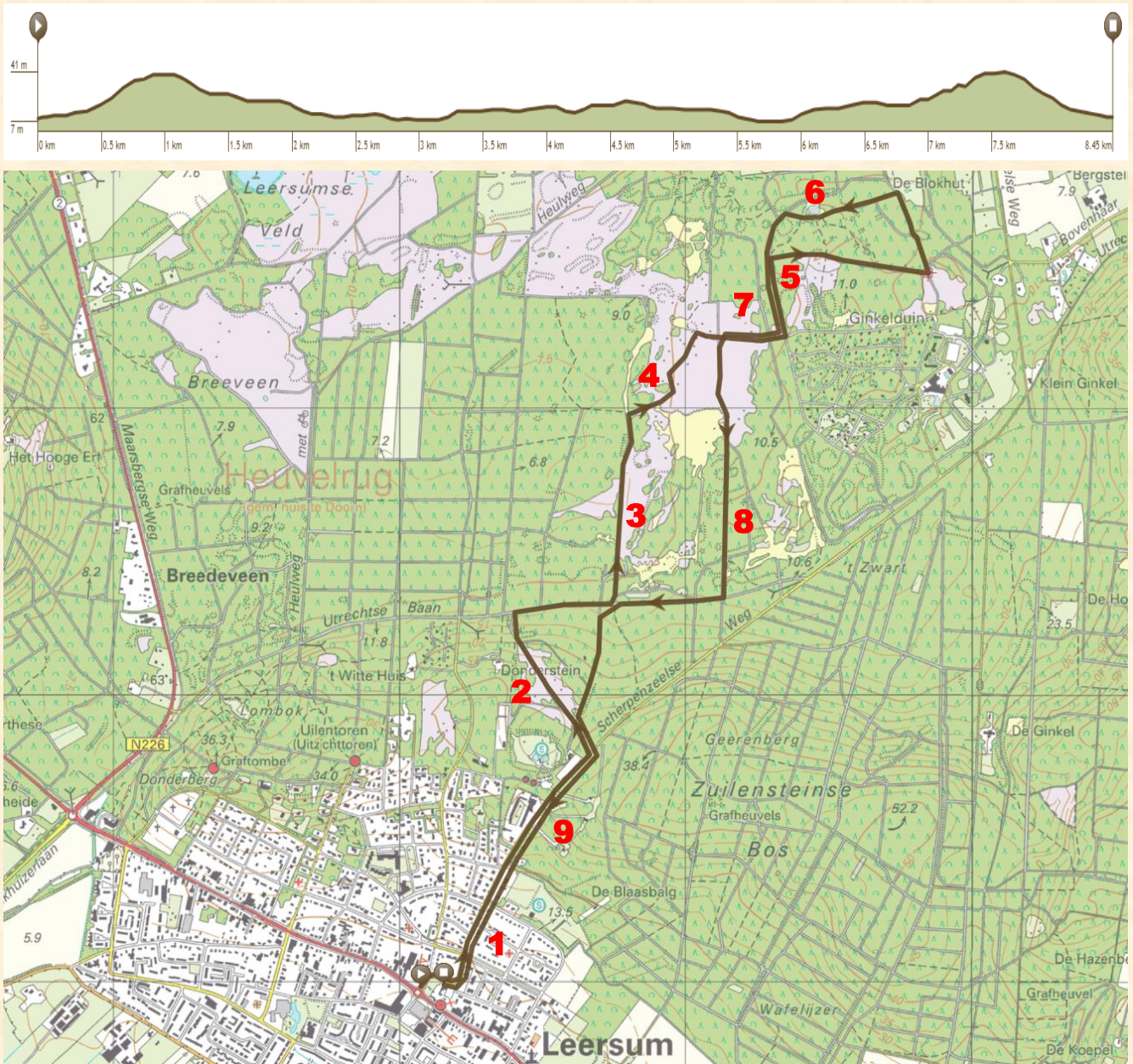

de Ginkelse Duinen bij Leersum

Voor degenen die al wandelend een representatief beeld willen krijgen van het gebied beschreven wij een route die bij de bushalte Leersum De Schermerij begint en eindigt. De halte is genoemd naar het architectonisch boeiende moderne woonzorgcomplex De Schermerij, dat pal ten zuiden van de Rijksweg werd gebouwd.

Route 8,5 km. Voor de GPS RouteYou versie, klik [hier](#).

1. Bij de bushalte leidt de er wat naar het westen verlegde Scherpenzeelse Weg ons rechtstreeks naar de zuidwesthoek van het gebied. Onder het relatief laag gelegen begin van de weg is een grote waterberging gebouwd, waarover op een informatiepaneel nadere bijzonderheden zijn vermeld. Even verderop zien we rechts de oude kerk van Leersum en een beboomd pleintje met een muziektempel. De Scherpenzeelse Weg draait intussen naar links om via zijn oorspronkelijke tracé de ter plekke vrij smalle, langste stuwwal van de Utrechtse Heuvelrug te gaan bestijgen. Dit impliceert

dat wij nu over een afstand van een kilometer bijna dertig meter moeten klimmen. Dit gebeurt bijna geheel in de bebouwde kom van Leersum.

Door de beklimming stijgt het niveau waarop wij wandelen van 7 tot circa 35 meter boven NAP. Intussen passeren wij links een vrij grote voormalige groeve. Het zuidelijk deel werd een zwembad, het tot voorbij de stuwwalkruin ingegraven centrale en noordelijk deel beplant met naaldhout. De beplanting zou later echter grotendeels moeten wijken voor heide, die er een beschermt milieu kon worden aangeboden.

In het bos benoorden de groeve herinneren enkele kuilen aan eerdere kleinschalige grindwinning.

2. Na het passeren van een restaurant verruilen wij de verharde Scherpenzeelse Weg links voor een bosweg. Die leidt ons naar het heideterreintje van de voormalige groeve. Daar gaan we dan het smalle pad volgen dat de heidelaagte diagonaal doorsnijdt. Het pad duikt in de noordwesthoek van de laagte het bos in om er het gespaard gebleven deel van de noordelijke stuwwalflank af te dalen. Onderaan de flank komt het geopad uit op een T-kruising met de onverhard gebleven oude Utrechtse Baan, waarlangs een fietspad werd aangelegd.

De historische weg loopt in deze omgeving over enkele kilometers lengte vrijwel onderlangs de markante noordelijke stuwwalflanken. De binnenzijde van het aangrenzende brede stuwwalzoomterras ligt er op ongeveer 11 meter boven NAP.

Bij de Utrechtse Baan raakten de grindhoudende ijs- en sneeuwsmeltwaterafzettingen van het stuwwalzoomterras nauwelijks door de later gevormde fijnzandige windzanden bedekt.

3. Op de T-kruising slaan we rechtsaf om enkele honderden meters verderop links een in noordelijke richting lopende, vrij brede en deels mulle zandweg over het stuwwalzoomterras te gaan volgen. We maken dan kennis met een heide- en boslandschap waar gebieden met kleine heuvels en ruggen worden afgewisseld door vrijwel vlak terrein. Die afwisseling houdt in ons wandelgebied vooral verband met verschillen in de mate waarin pakketten fijne (wind)zanden uit de laatste ijstijd in het recente verleden door verstuivingen werden “verbouwd”. Sommige ruggen markeren de randen van de sterk verstoven gebiedsdelen. Na enkele honderden meters zien we er rechts een duidelijk voorbeeld van.

4. Het geopad blijft de noordwaarts lopende zandweg zo'n 600 meter trouw. Hierna biedt rechts een klaphekje de mogelijkheid een deel te gaan verkennen van het omrasterde gebied, waar het beheer van de natuur werd gedelegeerd aan grazende dieren. Tijdens die verkenning kunnen we op een groot open heideterrein plaatselijk geen gebruik meer maken van een pad. Een al te sterk afdwalen van de route kan er worden voorkomen door links aan te houden en in de buurt van de zich daar manifesterende bosrand te blijven. Na enige tijd wordt dit beloond met de mogelijkheid even op een bankje uit te rusten. Iets verderop markeert een ander bankje het einde van het niet meer door een pad ontsloten deel van het begrazingsgebied. We gaan ons vervolgens dan ook op dat andere bankje oriënteren. Aldus kunnen we weer terug naar de “ontsloten” ofwel “gebaande” wereld.

Daar verwelkomt ons een zandweg, die we rechts gaan volgen. Al spoedig bereikt onze route dan een midden op de hei gelegen kruising met een meridionale ontsluiting.

Wie nu terug wil naar Leersum moet er rechtsaf slaan. De paragrafen 5, 6 en 7 kunnen dan worden overgeslagen.

5. Het is echter zeer de moeite waard ook nog een uitstapje te maken naar het onbebouwd gebleven noordelijk deel van het landgoed Ginkelduin. We moeten daarvoor rechtdoor blijven lopen en het omrasterde gebied weer via een klaphekje verlaten. Even later biedt een kruising de mogelijkheid linksaf te slaan. Na enkele honderden meters bereiken we dan een T-kruising, waar rechtsaf wordt geslagen. Een deels enigszins bochtig pad leidt ons daarna door een gebiedsdeel waar bos wordt afgewisseld door enkele heideterreintjes. Het pad eindigt op een scheve T-kruising, waar een bankje de mogelijkheid biedt al uitrustend te genieten van een uitzicht over een van de heideterreintjes.

6. Na dat al dan niet te hebben gedaan volgen we links een bospad.

Het brengt ons naar een aantrekkelijke enclave cultuurland, waarvan de belevingswaarde sterk wordt bepaald door de aanwezigheid van enkele solitaire loofbomen. Bij de enclave wordt opnieuw linksaf geslagen. Via een monumentale oude hemlockopstand komen we dan terecht in de omgeving van de venachtige plas van het landgoed. Het is ongetwijfeld een van de aantrekkelijkste plekken van ons

wandelgebied. Niet in de laatste plaats omdat kikkers er soms een kwaakconcert geven. Hiervan kan ook op een bankje worden genoten.

7. Voorbij de plas kunnen we terug naar de weg waarvan al een gedeelte werd belopen toen onze verkenning van het landgoed Ginkelduin begon. Die weg gaan we links nu in de tegenovergestelde richting bewandelen. Het is namelijk de bedoeling dat we terugkeren naar het kruispunt midden op de heide van het begrazingsgebied.

Het visa versa lopen van een traject is minder saai dan soms wel wordt gedacht omdat een terrein dat later nog eens vanuit een andere gezichtshoek wordt gezien vaak een ander gebied lijkt.

8. Teruggekeerd op het kruispunt van het heiderijke begrazingsgebied slaan we linksaf. In zuidelijke richting lopend passeren wij dan een plek waar zandverstuivingen van betekenis optraden en lokaal nog steeds mogelijk bleven. Ook deze plek met jonge windvormingen wordt plaatselijk door een ruggetje gemarkeerd. Men zou zo'n ruggetje een windoeverwal kunnen noemen.

Verder doorlopend bereiken we bij de rand van de noordelijke stuwwalflank andermaal de oude Utrechtse Baan. De bedoeling is dat wij die historische verbinding rechts enkele honderden meters gaan volgen. We zien de Utrechtse Baan dan eerst iets oplopen om vervolgens weer wat te dalen. Een en ander houdt verband met het enigszins gelede karakter van de stuwwalflank.

Het opdringende landijs was daarvoor primair verantwoordelijk, waarna smeltwater de lagere delen van de flank wat "verdiepte".

9. We volgen de Utrechtse Baan tot hij weer wat gaat oplopen. Links biedt een smal paadje van het landgoed De Berg dan de gelegenheid de stuwwalflank te beklimmen. Links passeren wij er een bosgebied waar smeltwater in een relatief laag gelegen deel van de stuwwalflank enkele markante geulen vormde.

Vrijwel bovenaan de helling wacht ons een weerzien van het heideterreintje in de voormalige groeve. Schuin voor ons kunnen wij dan terug naar de Scherpenzeelse Weg om er af te dalen naar de bushalte waar de wandeltocht begon.

Door onze wandeling leerden wij de noordelijke omgeving van de Scherpenzeelse Weg vooral kennen als een gebied waar intimiteit genererend bos wordt afgewisseld door ruimtebeleving biedende heideterreinen van uiteenlopende grootte. Allerlei tamelijk kleinschalig reliëf verhoogde daarbij de attractiviteit van onze ambiance. De eenzame venachtige waterplas in het noorden van het landgoed Ginkelduin zal ongetwijfeld als een van de aantrekkelijkste plekjes van het wandelgebied zijn ervaren.

Toelichting

Het wandelgebied ligt grotendeels op het brede lage terras dat de door Scandinavisch landijs opgestuwde hogere delen van de Utrechtse Heuvelrug scheidt van de Gelderse Vallei. Dergelijke terrassen komen ook elders onderaan opgestuwde zones voor. Het is in veel gevallen nog onduidelijk in hoeverre bulldozerend landijs, smeltwater en de wind verantwoordelijk waren voor hun ontstaan. Vanwege hun ligging doopten wij de geofenomenen stuwwalzoomterrassen.

Ter plekke van de Ginkelse Duinen heeft de wind, althans later een belangrijke rol gespeeld bij de vorming ervan. Deze geoactor deed dat door tijdens droge fasen van de laatste ijstijd geregeld fijn zand naar het gebied te transporteren en dat er tamelijk gelijkmatig over uit te spreiden. Aldus ontstonden de zogenaamde dekzanden.

Het gebied van de Ginkelse Duinen wordt zowel aan de oost- als zuidzijde geflankeerd door de langste stuwwal van de Utrechtse Heuvelrug, die er tot 40 à 66 meter boven NAP reikt. Aan de zuidzijde valt de rand van de evident opgestuwde afzettingen vrijwel samen met de Utrechtse Baan. Dat is een onverhard gebleven historische weg. Wel verhard werd de eveneens oude Scherpenzeelse Weg die de zuidoosthoek van het beschreven gebied doorsnijdt.

Evenals andere gebieden met droge zandgronden werd dat ten noorden van Leersum sinds de bronstijd vrijwel geheel ontbost en vele eeuwen overwegend als (gemeenschappelijke) graasgrond gebruikt. Steppe- en heidevegetaties gingen nu domineren. Met name onder de heide ontstonden daardoor gunstige omstandigheden voor een oppervlakkige uitloging van de windzanden.

De boerenhuishoudens hadden vroeger overigens primair belangstelling voor gebieden waarop zowel akkerbouw als veeteelt kon worden bedreven en bovendien hooioogsten mogelijk waren. Dat was ten oosten van de Ginkelse Duinen bij de stuwwal het geval. Daar ontstond de buurtschap Ginkel.

Ten noorden en oosten van de Ginkelse Duinen werd ook een weinig markant, vrij vlak en vroeger plaatselijk venig deel van het stuwwalzoomterras al eeuwen geleden grotendeels in agrarisch cultuurland getransformeerd. Daarbij zouden de heideterreinen in veelal nnw-zzo georiënteerde strookvormige kavels worden verdeeld. Hoofdontsluiting van de ontginning werd de kaarsrechte Ginkelse Weg.

Sinds de ontbossing leidde vooral overbegrazing tot het ontstaan van kale plekken, die met name bij langdurige droogte gingen stuiven. Later zouden die verstuivingen her en der ook bevorderd worden door het steken van plaggen. De dekzanden met een reliëfrijk oppervlak lijken het meest door de verstuivingen te zijn verbouwd.

In de tweede helft van de 19de eeuw werd een groot deel van de heide verdeeld in noord-zuid georiënteerde strookvormige kavels, waarvan er één al spoedig met bos zou worden beplant. Sinds het begin van de vorige eeuw onderging het landschap van het wandelgebied nog grote veranderingen. Zo werd de heide over flinke aaneengesloten oppervlakten bebost. Bezuiden de vennenzone van het Leersumse Veld zijn enkele stukjes heide echter beplanting met opgaand houtgewas bespaard gebleven. Bovendien zijn er een aantal jaren geleden weer stukken bos verheid.

De zuidoosthoek van het beschreven gebied werd later in beslag genomen door het vakantiepark Ginkelduin. Daarin kwam ook enig cultuurland van de buurtschap Ginkel te liggen. Veel ingrijpender waren de gedeeltelijke ontgronding van de stuwwal en de bebouwing van zijn zuidelijke flanken. Op het stuwwalzoomterras werd een groot deel van wandelgebied, na een tijd als militair oefenterrein zijn gebruikt, staatsnatuurreservaat.

Vrijwel het gehele wandelgebied ligt tegenwoordig binnen de begrenzing van het Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug.

Alle rechten met betrekking tot de tekst en het kaartmateriaal uit deze uitgave berusten bij stichting Telluris. Persoonlijk gebruik van de uitgave is toegestaan maar niet voor zakelijke en commerciële doeleinden tenzij dit schriftelijk met de rechthebbende(n) is overeen gekomen. Voor de foto's is de rechthebbende Stichting Geopark Heuvelrug i.o. of haar rechtsopvolger.